EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 21.11.2024.
COM(2024) 552 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

Pirmais Eiropas Savienības divgadu pārredzamības ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējai konvencijai par klimata pārmaiņām (kas jāiesniedz saskaņā ar pilnveidoto pārredzamības satvaru)

{SWD(2024) 273 final}

1. Ievads un kopsavilkums

Cilvēka darbību izraisītās globālās sasilšanas temps turpina paātrināties un ietekmē visus pasaules reģionus, turklāt salīdzinājumā ar pasaules vidējo rādītāju sasilšana Eiropā notiek divreiz straujāk[1]. Lai sasilšanu ierobežotu līdz Parīzes nolīgumā noteiktajam 1,5 °C temperatūras mērķrādītājam, globālo siltumnīcefekta gāzu emisiju maksimums jāsasniedz pirms 2025. gada un līdz 2030. gadam tās jāsamazina par 43 %[2]. Klimata pārmaiņas ir radījušas plašu negatīvu ietekmi. Eiropa saskaras ar dažādiem apdraudējumiem, ko rada spēcīgāki un biežāki karstuma viļņi, ilgstošs sausums, intensīvāki nokrišņi, mazāks vidējais vēja ātrums un mazāks sniega daudzums.

Reaģējot uz klimata pārmaiņu radītajiem draudiem, Eiropas Savienība (ES) un tās dalībvalstis ir apņēmušās īstenot vērienīgu rīcību. Visas 27 ES dalībvalstis ir apņēmušās saskaņā ar Parīzes nolīgumu līdz 2050. gadam panākt klimatneitrālu ES. 2016. gada oktobrī tās ratificēja Parīzes nolīgumu, pieņemot kopīgu un saistošu mērķrādītāju, kas paredz līdz 2030. gadam visas ekonomikas mērogā samazināt siltumnīcefekta gāzu (SEG emisijas) vismaz par 40 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Saskaņā ar Eiropadomes norādījumiem ES 2022. gada decembrī iesniedza jaunu un vērienīgāku klimata mērķrādītāju Eiropas Savienībai un tās 27 dalībvalstīm, proti, līdz 2030. gadam panākt siltumnīcefekta gāzu emisiju neto iekšējo samazinājumu vismaz par 55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni, apliecinot plašāku ieceru vērienu un apņemšanos īstenot Parīzes nolīgumu.

Šis ziņojums un tam pievienotais dienestu darba dokuments (DDD) ir pirmais Eiropas Savienības divgadu pārredzamības ziņojums. Komisija šo ziņojumu ir sagatavojusi, pamatojoties uz vadlīnijām, kas pieņemtas ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām (*UNFCCC*), Parīzes nolīgumu un 29. panta 5. punkta a) apakšpunktu Regulā (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību[3].ES ir izvēlējusies iesniegt savu 2024. gada nacionālo siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas pārskatu kā atsevišķu ziņojumu.

Jaunākie inventarizācijas dati parāda, ka ES SEG emisijas ir turpinājušas samazināties, līdz 2022. gadam panākot neto samazinājumu par 32,6 % salīdzinājumā ar 1990. gadu, kas liecina par progresu virzībā uz tās mērķrādītāju sasniegšanu. Šajā ziņojumā ir sniegta detalizēta informācija par siltumnīcefekta gāzu emisijām un piesaistījumiem 2022. gadā un parādīts ES panāktais progress tās nacionāli noteiktā devuma (NND) īstenošanā un sasniegšanā saskaņā ar Parīzes nolīgumu. Ziņojuma 3. nodaļā ir aprakstīta ES klimata pārmaiņu mazināšanas rīcībpolitika un pasākumi, t. sk. 2023. gadā pieņemtā tiesību aktu pakete "Gatavi mērķrādītājam 55 %", kas pastiprina rīcībpolitiku un pasākumus, lai ES varētu sasniegt atjaunināto 2030. gada mērķrādītāju, kā arī sniegtas prognozes par siltumnīcefekta gāzu emisijām un piesaistījumiem. Tālāk 4. nodaļā ir sniegts ieskats par ES stratēģiju attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņu radītajai ietekmei un noturības veidošanu. Savukārt ziņojuma 5. nodaļā aprakstīts ES iestāžu sniegtais atbalsts jaunattīstības valstīm. Visbeidzot, 6. nodaļā ir

1 Programmas *Copernicus* klimata pārmaiņu uzraudzības pakalpojums (*C3S*), Eiropas klimata stāvoklis 2023. gadā, kopsavilkums, 2024, 23. lpp.,
https://doi.org/10.24381/bs9v-8c66.

2 Klimata pārmaiņu starpvaldību padome (*IPCC*), Kopsavilkums politikas veidotājiem, kas iekļauts Kopsavilkuma pārskatā "Klimata pārmaiņas 2023. gadā", I, II un III darba grupas ieguldījums *IPCC* sestajā novērtējuma ziņojumā (autoru grupa, red. Lee, H. un Romero, J.), *IPCC*, Ženēva, Šveice, 2023, 1.–34. lpp., doi:10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001.

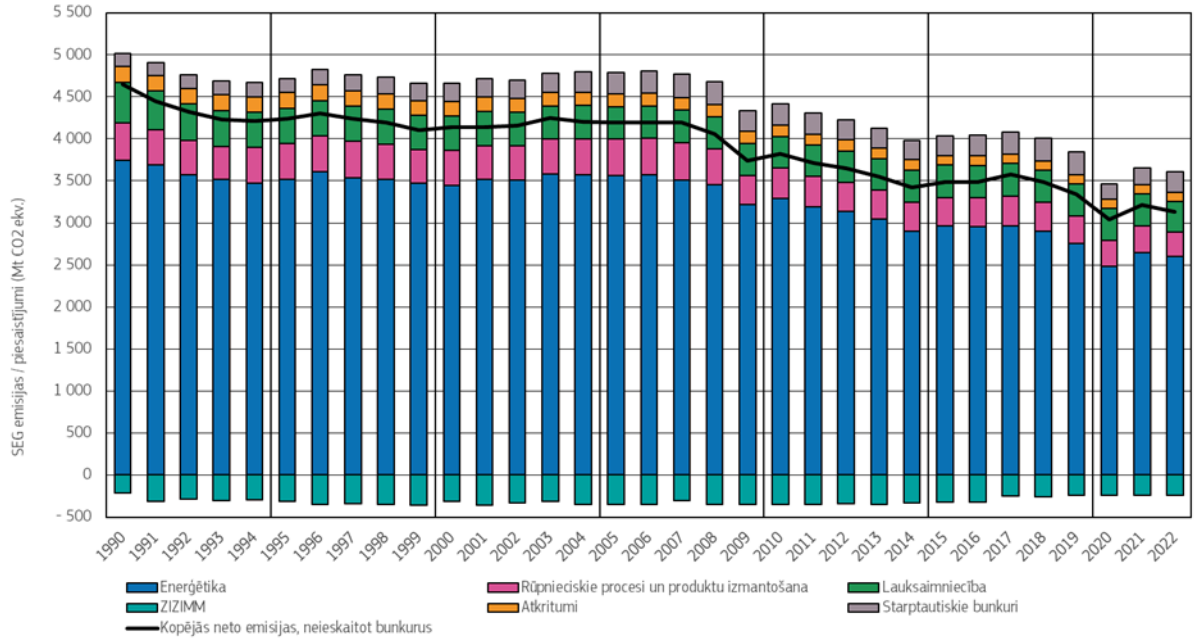
3 Regula – 2018/1999 – LV – EUR-Lex (europa.eu).

sniegta informācija par to, kā ES veicina finanšu plūsmu pieskaņošanu izvirzītajam kursam uz mazākām SEG emisijām un klimatnoturīgu attīstību.

1.1 Siltumnīcefekta gāzu emisijas un piesaistījumi

Pēdējās desmitgadēs kopējās SEG emisijas Eiropas Savienībā ir samazinājušās, jo ir sarukusi ogļu izmantošana, pieaug ES ekonomikas dekarbonizācija, strauji paplašinot atjaunīgās enerģijas izmantojumu, ir panākts progress energoefektivitātes jomā un tiek īstenota vērienīga klimata pārmaiņu mazināšanas rīcībpolitika. Laikposmā no 1990. līdz 2022. gadam siltumnīcefekta gāzu neto emisijas samazinājās par 32,6 %. Šīs neto emisijas neietver emisijas, ko rada starptautiskā aviācija un kuģošana ("starptautiskie bunkuri"), savukārt aptver emisijas un piesaistījumus zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZIMM) sektorā, kas ir neto piesaistītājs, taču tas samazinās attiecībā uz SEG emisijām ES.

1. attēls. SEG emisijas / piesaistījumi ES sadalījumā pa nozarēm, 1990.–2022. gads

Avots: Eiropas Savienības ikgadējie SEG inventarizācijas ziņojumi, 1990.–2022. gads

2022. gadā enerģētikas nozare radīja 77 % no SEG emisijām (neieskaitot ZIZIMM), kam sekoja lauksaimniecība (11 %), rūpnieciskie procesi un produktu izmantošana (9 %) un atkritumu nozare (3 %). Oglekļa dioksīds ir galvenā SEG, kas veido 81 % emisiju. Metāns veido 12 %, slāpekļa oksīds – 5 % un fluorētās gāzes – 2 % emisiju.

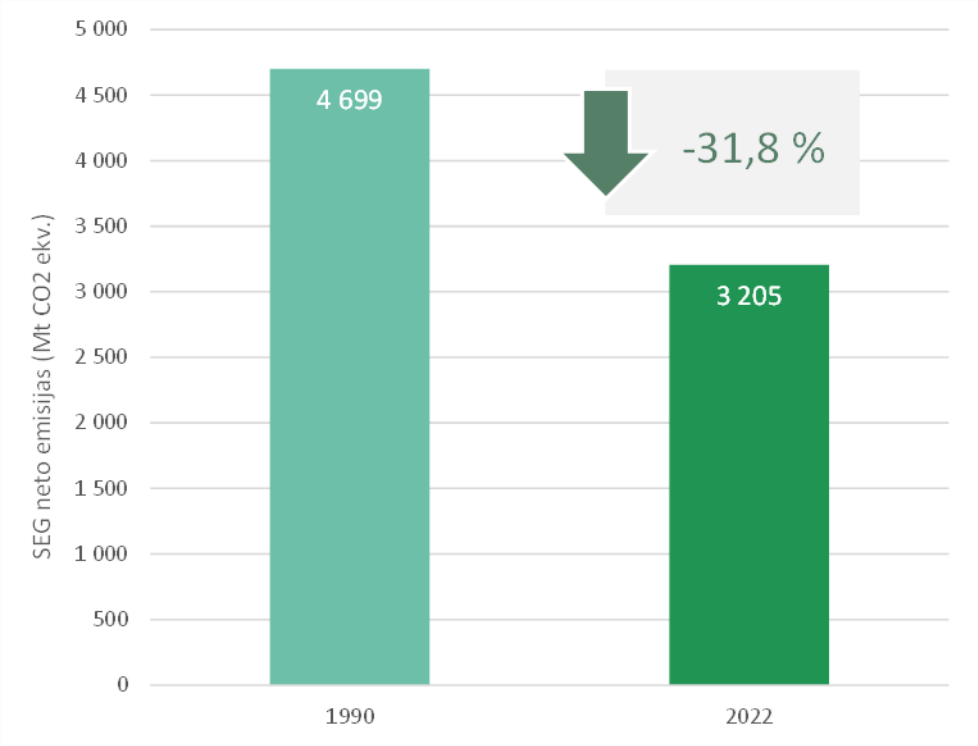
1.2 Progress ES nacionāli noteiktā devuma (NND) mērķrādītāja sasniegšanā

Saskaņā ar Parīzes nolīgumu Eiropas Savienība un tās dalībvalstis ir apņēmušās sasniegt vērienīgu mērķrādītāju, proti, līdz 2030. gadam samazināt SEG neto emisijas vismaz par 55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Eiropas Klimata aktā ir izvirzīts mērķis līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti un noteikts starpposma mērķrādītājs līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu neto emisijas vismaz par 55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Šie mērķrādītāji attiecas uz emisijām un piesaistījumiem, ko reglamentē Savienības tiesību akti.

ES NND ir aprakstīts ES 2023. gada 17. oktobra pārskatā, kas tika iesniegts *UNFCCC*. ES NND ir ekonomikas mēroga neto samazinājuma mērķrādītājs, kas ietver neto piesaistījumus ZIZIMM sektorā un emisijas no starptautiskās aviācijas un jūras transporta darbībām, ko attiecībā uz 2030. gada mērķrādītāju reglamentē ES ETS direktīvas I pielikums. Tāpēc ES NND ietver starptautiskās aviācijas un starptautiskā jūras transporta radītās emisijas. Šis mērķrādītājs ir jāsasniedz iekšzemē (t. i., Eiropas Savienībā), neizmantojot starptautiskos kredītus.

Šajā pirmajā divgadu pārredzamības ziņojumā (DPZ) ES informē par progresu, kas panākts virzībā uz NND mērķrādītāja sasniegšanu. Tā kā šis NND mērķrādītājs ietver specifiskas emisijas no starptautiskās aviācijas un starptautiskā jūras transporta, tā tvērums ir plašāks nekā nacionālajai SEG emisiju inventarizācijai, savukārt šaurāks nekā ES 2030. gada mērķrādītājam, kas attiecībā uz aviāciju un jūras transportu noteikts Klimata aktā. Ņemot vērā NND tvērumu, emisijas laikposmā no 1990. līdz 2022. gadam ir samazinājušās par 31,8 %.

2. attēls. Emisijas saskaņā ar NND tvērumu 1990. un 2022. gadā

Lai līdz 2030. gadam sasniegtu mērķrādītāju emisiju samazināšanai vismaz par 55 %, emisijas ir jāsamazina vēl vairāk. Šajā nolūkā ES un tās dalībvalstis ir ieviesušas visaptverošu satvaru jaunai un uzlabotai rīcībpolitikai un pasākumiem, kas pazīstami kā pakete "Gatavi mērķrādītājam 55 %". Šīs paketes mērķis ir paātrināt emisiju samazināšanu nozarēs, uz kurām attiecas ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma (ES ETS), un nozarēs, uz kurām attiecas Kopīgo centienu regula, kā arī palielināt oglekļa piesaistījumus ZIZIMM sektorā.

1.3 Klimata pārmaiņu mazināšanas rīcībpolitika un pasākumi

Eiropas Savienības klimata un enerģētikas rīcībpolitikas satvars 2030. gadam ir rīcībpolitiku kopums, kura mērķis ir nodrošināt, ka ES un tās dalībvalstis pilda savas klimata pārmaiņu mazināšanas saistības, kas noteiktas saskaņā ar Parīzes nolīgumu. Šo satvaru reglamentē Eiropas Klimata akts, kas ietver vērienīgāku 2030. gada klimata mērķrādītāju, noteikumus 2040. gada klimata mērķrādītāja izstrādei un 2050. gada klimatneitralitātes mērķi.

Viens no 2030. gada klimata un enerģētikas politikas satvara stūrakmeņiem ir ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma (ES ETS). Tā nosaka oglekļa cenu, ierobežojot maksimālo emisijas kvotu skaitu enerģētikas un rūpniecības nozarēs, kā arī konkrētiem lidojumiem un reisiem aviācijas un jūras transporta nozarē. Šo nozaru radītās SEG emisijas līdz 2030. gadam ir jāsamazina par 62 % salīdzinājumā ar 2005. gada līmeni. Turklāt, sākot no 2027. gada, kad tiks izveidots Sociālais klimata fonds, kuru finansēs no emisijas kvotu izsolīšanas un kurš sniegs atbalstu visneaizsargātākajām mājsaimniecībām un mikrouzņēmumiem, emisiju tirdzniecība ES tiks paplašināta, lai aptvertu arī emisijas, kas rodas no degvielu / kurināmā sadedzināšanas ēkās, autotransportā un citās nozarēs (galvenokārt mazās rūpniecības nozarēs, uz kurām neattiecas pašreizējā ES ETS). Tiks noteikts maksimālais kvotu skaits, lai līdz 2030. gadam samazinātu šo nozaru radītās emisijas par 42 % salīdzinājumā ar 2005. gada līmeni.

Kopīgo centienu regulā ES dalībvalstīm ir noteikti individuāli un saistoši emisiju samazināšanas mērķrādītāji tajās nozarēs, uz kurām neattiecas ES ETS un ZIZIMM, proti, iekšzemes transports (izņemot aviāciju), ēkas, lauksaimniecība, atkritumi un mazās rūpniecības nozares. Šajās nozarēs SEG emisijas līdz 2030. gadam ir jāsamazina par 40 % salīdzinājumā ar 2005. gada līmeni, izvirzot dalībvalstīm individuālus samazinājuma mērķrādītājus no 10 līdz 50 %.

Minēto mērķrādītāju sasniegšanu atbalsta vairākas šās nozares rīcībpolitikas un pasākumi, ietverot Energoefektivitātes direktīvu, Atjaunojamo energoresursu direktīvu un autotransporta CO_2 emisiju standartus, turklāt to atbalsta ar ES finansējumu, t. sk. Atveseļošanas un noturības mehānismu, Kohēzijas fondu, kopējo lauksaimniecības politiku, Modernizācijas fondu un Inovāciju fondu.

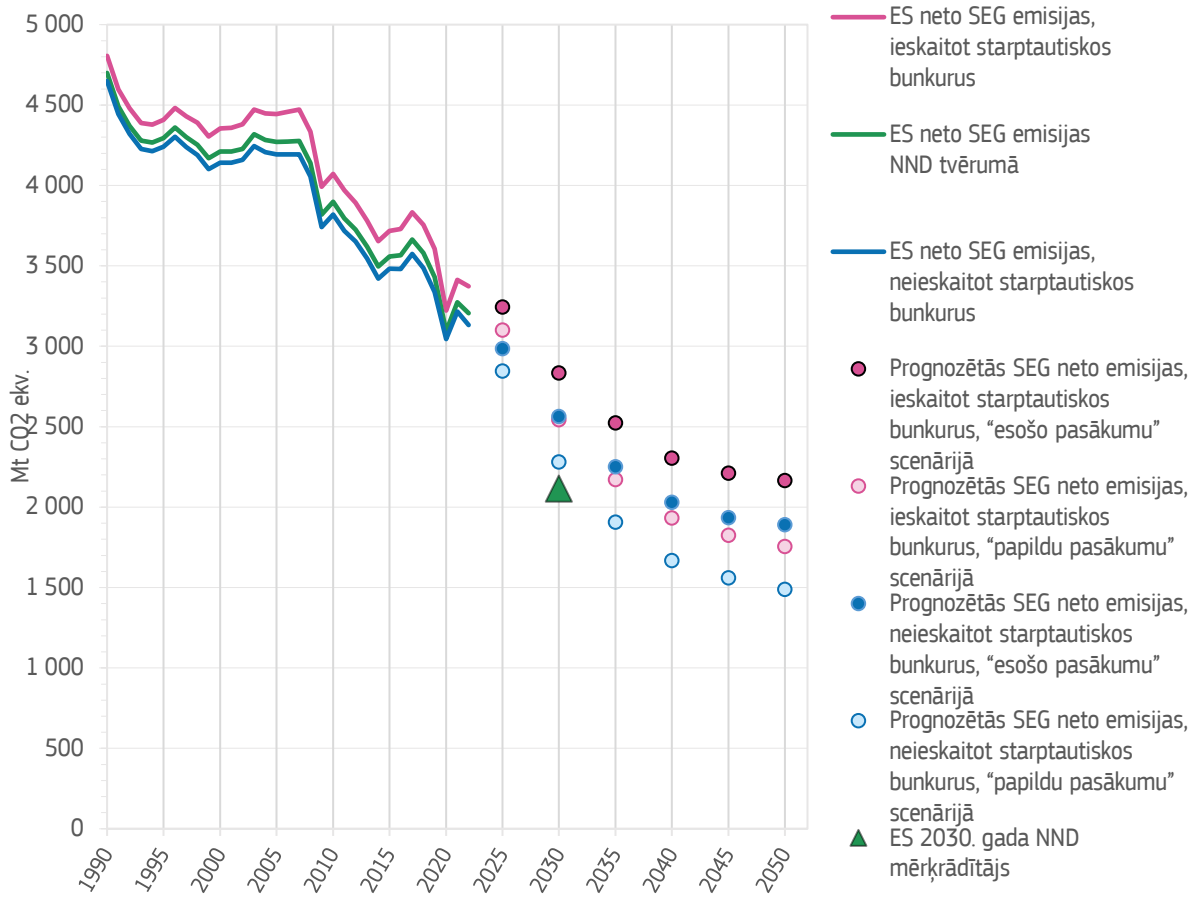
Attiecībā uz ZIZIMM sektoru saskaņā ar ZIZIMM regulu tika ieviests ES mēroga oglekļa neto piesaistījumu mērķrādītājs, t. i., 310 miljoni tonnu CO_2 ekvivalenta līdz 2030. gadam. Katrai dalībvalstij ir noteikts individuāls un saistošs mērķrādītājs, kas svārstās no -47 līdz +5 miljoniem tonnu CO_2 ekvivalenta, kas palīdzēs kopīgiem spēkiem sasniegt ES kopējo mērķi.

2024. gadā Komisija nāca klajā ar paziņojumu un detalizētu ietekmes novērtējumu par ES 2040. gada mērķrādītāju; tajos ieteikts līdz 2040. gadam panākt siltumnīcefekta gāzu neto samazinājumu par 90 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni.

1.4 Siltumnīcefekta gāzu emisiju un piesaistījumu prognozes

Jaunākās SEG emisiju un piesaistījumu prognozes liecina, ka, pieņemot "papildu pasākumu" scenāriju un pieskaitot emisijas no starptautiskās aviācijas un kuģošanas, neto emisijas 2030. gadā varētu būt par 47 % mazākas salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Nepieskaitot emisijas, ko rada starptautiskā aviācija un kuģošana, tās varētu būt par 51 % mazākas nekā 1990. gadā. Tāpēc, lai sasniegtu ES NND mērķrādītāju emisiju samazināšanai par 55 %, būs nepieciešami papildu centieni.

3. attēls. Vēsturiskās un prognozētās kopējās SEG neto emisijas ES

Avots: Eiropas Savienības ikgadējie SEG inventarizācijas ziņojumi (1990.–2022. gads), ES dalībvalstu SEG emisiju prognozes, kas saskaņā ar Pārvaldības regulu iesniegtas 2023. un 2024. gadā

1.5 Gatavība klimata pārmaiņu radītajai ietekmei un noturība pret to

Saskaņā ar Eiropas Klimata aktu Eiropas Savienībai un dalībvalstīm ir jānodrošina pastāvīgs progress attiecībā uz pielāgošanās spēju palielināšanu, noturības stiprināšanu un neaizsargātības pret klimata pārmaiņām mazināšanu atbilstoši Parīzes nolīguma 7. pantam.

Tādēļ 2021. gada ES Klimatadaptācijas stratēģijā ir ietverts plašs iniciatīvu un darbību klāsts, ko Eiropas Komisija ir apņēmusies paveikt, un tās īstenošana norit pilnā sparā[4].

2024. gada martā Eiropas Vides aģentūra (EVA) publicēja pirmo Eiropas klimatisko risku novērtējumu (*EUCRA*)[5], kurā novērtēti klimatiskie riski un noteiktas rīcībpolitikas prioritātes attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņām un prioritātes klimatsensitīvām nozarēm. Tajā tika apzināti 36 nozīmīgi klimatiskie riski Eiropai, kas ir iedalīti piecās kopās: ekosistēmas, pārtika, veselība, infrastruktūra, kā arī ekonomika un finanses. Vairāk nekā pusei no šiem klimatiskajiem riskiem jau tagad ir nepieciešama aktīvāka rīcība, turklāt astoņi riski ir īpaši

[4] Ziņojums par ES Klimatadaptācijas stratēģijas īstenošanu, https://climate.ec.europa.eu/document/download/72286a42-61af-4e8a-a51a-29a58c90274e_en?filename=swd_2023_338_en.pdf.

[5] Eiropas Vides aģentūra, Eiropas klimatisko risku novērtējums.

steidzami. Tajā pašā mēnesī Komisija pieņēma Paziņojumu par klimatisko risku pārvaldību[6], kurā izklāstītas darbības noturības un sagatavotības stiprināšanai un precizēts, kurš ir atbildīgs par šādu rīcību.

Visbeidzot, pielāgošanās darbību un sagatavotības stiprināšana joprojām ir nozīmīga ES prioritāte, kā atspoguļots Komisijas 2024. gada marta paziņojumā un priekšsēdētājas Urzulas fon der Leienas Politikas pamatnostādnēs nākamajai Eiropas Komisijai (2024–2029)[7].

1.6 Atbalsts jaunattīstības valstīm

ES, tās dalībvalstu un Eiropas Investīciju bankas (EIB) veiktās klimata finansējuma iemaksas pēdējo deviņu gadu laikā ir palielinājušās no [kopumā] 9,5 miljardiem EUR 2013. gadā līdz 28,5 miljardiem EUR 2022. gadā. Iemaksas no ES budžeta un EIB 2022. gadā sasniedza 6,5 miljardus EUR.

No visa klimata pārmaiņu jomas finansējuma, ko ES iestādes piešķīra jaunattīstības valstīm, 56 % tika piešķirti klimata pārmaiņu mazināšanas mērķiem, 16 % – pielāgošanās mērķiem un 29 % no šā atbalsta aptvēra gan klimata pārmaiņu mazināšanas, gan pielāgošanos mērķus.

Ar dažādu noteikumu, stratēģiju, rīcībpolitiku un programmu palīdzību ES atbalsta spēju veidošanu partnervalstīs.

Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instruments "Eiropa pasaulē" (*NDICI* – "Eiropa pasaulē")[8], kura budžets 2021.–2027. gadam ir aptuveni 79 miljardi EUR un paredzētais izdevumu mērķapjoms klimata jomā – 30 %, atbalsta ilgtspējīgu attīstību un cīņu pret klimata pārmaiņām, t. sk. Subsahāras Āfrikas, Āzijas un Klusā okeāna reģiona, kā arī Ziemeļamerikas, Dienvidamerikas un Karību jūras reģiona valstīs.

Tas tika izmantots, piemēram, 2024. gadā, kad papildus pārējam atbalstam spēju veidošanā, kas tika sniegts ar mērķi palīdzēt jaunattīstības valstīm to SEG inventarizācijas ziņojumu un divgadu pārredzamības ziņojumu sagatavošanā, ES nodrošināja arī spēju veidošanu noteiktām valstīm, piedāvājot ekspertu piemeklēšanas funkciju, ar kuru tiek nodrošināti ātri un īpaši pielāgoti padomi jautājumos, kas rodas saistībā ar šo valstu divgadu pārredzamības ziņojumiem.

Jaunā Eiropas stratēģija *Global Gateway* veicina investīcijas viedās, tīrās un drošās saiknēs digitālajā, enerģētikas un transporta jomā un stiprina veselības, izglītības un pētniecības sistēmas visā pasaulē. Tā izmanto ES daudzgadu finanšu shēmā 2021.–2027. gadam paredzētos **jaunos finanšu instrumentus**. Eiropas Fondam ilgtspējīgai attīstībai plus (EFIA+), kas ir viens no *Global Gateway* finanšu instrumentiem, ir būtiska loma ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā ES partnervalstīs, kas atrodas ārpus Eiropas. Ar vairākām EFIA+ garantijām tika palielināts finansējums atjaunīgajai enerģijai[9].

ES veicina tehnoloģiju nodošanas pasākumus daudzu attīstības sadarbības projektu ietvaros. Tāpat saskaņā ar Parīzes deklarāciju par palīdzības efektivitāti un Akras rīcības programmu ES visā sniegtajā attīstības palīdzībā ir integrējusi spēju veidošanas pasākumus. Papildus tam ES

[6] 52024DC0091 – LV – EUR-Lex.

[7] Eiropas Komisija, Politikas pamatnostādnes (2024.–2029.), (europa.eu).

[8] Regula (ES) 2021/947, ar ko izveido Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu "Eiropa pasaulē", https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0947.

[9] Eiropas Fonds ilgtspējīgai attīstībai, 2020. gada darbības pārskats, https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6c93ad22-d299-11ed-a05c-01aa75ed71a1.

Klimatadaptācijas stratēģija nodrošina iespēju ES pastiprināt savu starptautisko rīcību klimatnoturības jomā.

1.7 Finanšu plūsmu pieskaņošana izvirzītajam kursam uz mazākām SEG emisijām un klimatnoturīgu attīstību

Pēdējos gados ES ir panākusi ievērojamu progresu attiecībā uz finanšu plūsmu pieskaņošanu Parīzes nolīguma mērķiem visos līmeņos. Saskaņā ar Parīzes nolīguma 2. panta 1. punkta c) apakšpunktu ES, īstenojot dažādas vietēja un starptautiska mēroga iniciatīvas, ir pamatīgi integrējusi klimata pārmaiņu jautājumu savās ekonomiskajās, sociālajās un attīstības praksēs.

Šīs darbības liecina, ka ES īsteno aktīvu pieeju savu klimata mērķrādītāju sasniegšanā un cīņā pret klimata pārmaiņām īstenoto globālo centienu veicināšanā. Šo globālo centienu ietvaros ES ir uzņēmusies vadību klimata finansējuma mobilizēšanā gan vietējā, gan starptautiskā mērogā, izmantojot dažādus avotus, instrumentus un kanālus (t. sk. instrumentus, kuri paredzēti privātā finansējuma milzīgā potenciāla atraisīšanai, mērķtiecīgi izmantojot publisko finansējumu) un īstenojot dažādas darbības, kas pieskaņo finanšu plūsmas Parīzes nolīguma mērķiem.

Papildus atbalsta sniegšanai un mobilizēšanai jaunattīstības valstīm Eiropas Savienība veic vēl citus pasākumus, lai finanšu plūsmas pieskaņotu izvirzītajam kursam uz mazākām SEG emisijām un klimatnoturīgu attīstību, kā noteikts Parīzes nolīguma 2. panta 1. punkta c) apakšpunktā. Šie pasākumi cita starpā ietver klimata pārmaiņu mazināšanas un klimatadaptācijas integrēšanu visās galvenajās ES izdevumu programmās, principa "nenodarīt būtisku kaitējumu" pielietošanu, ES taksonomijas ieviešanu ilgtspējīgām darbībām[10] un tāda visaptveroša prasību kopuma noteikšanu attiecībā uz vides, sociālās un pārvaldības (VSP) informācijas atklāšanu, kas piemērojams nefinanšu un finanšu uzņēmumiem, kā arī EIB finansējuma saskaņošanu ar Parīzes nolīguma principiem un mērķiem.

[10] Regula – 2020/852 – LV – Taksonomijas regula – EUR-Lex (europa.eu).